

November, talvekuu

Eesti vanarahvas nimetas novembrit ka mardri- või talvekuuks. Kuigi kalendri-talv algab teatavasti alles aasta lõpus, on klimatoloogiline talv käes sageli kuu või kaks varem.

AIN KALLIS, meteoroloog

Külm ilm miinuskraadide ja püsiva lumega tuli Tartumaale õigel ajal, s.o 8.-9. kuupäeva paiku, nagu norm ehk pikaajaline keskmine ette näeb. Pärast seda ei tõusnud elavhõbedasamm kuni kuu lõpuni korragi plusside poolele.

Nii kui Ivanilinnas veekraanid kinni keerati, hakkas ida poolt külma tulema. Oleme selle antitsükloni, mille jääne hingus ulatus vahepeal kaugele läände, mõjusfääris veel praegugi. Meedia teatel on pakase tõttu Moskvast Itaalia hinga heitnud ligi sadakond inimest.

Lund ebaühtlaselt

Et november on tavapäraselt heitliku ilmaga, näitavad eesti vanasõnad: «Kui Mart on must ja märg, siis Kadri kõva ja külmetanud» (Häädemeeste) või laialt levinud «Kui Mart külmetab, siis Kadri sulatab». Ja vastupidi. Möödunud kuul valutasiid nii martide varbad kui kadride küüned, sest nii 10. kui 25. kuupäeval oli Tartu kandis 7 kuni 12 kraadi külma. Lund on Eestimaal väga ebaühtlaselt. Pealinna lähedal algas lume jagamine juba 5. novembril, rohkem sai seda Ida-Virumaa, hiljem tuli veelgi juurde. Lõuna poole lund ei jätkunud. Kuu viimasel päeval olid Tõravere-lähedastel põldudel endiselt mätad ja vaoharjad lumekirme alt nähtaval.

Kui kuu esimene kümme-päevak oli vaid veidi jahedam, siis kuu keskpaik oli päris külm (teise dekaadi keskmine oli Tõravere -10,7, s.o 10,5 alla normi). See viis kogu kuu keskmise õhutemperatuuri alla, -6 kraadile. Külmem oli siinkandis viimase poolsajandi jooksul vaid 1993. a november oma -6,4 kraadiga. Kõige külmem paik oli Narva, -6,4, Valgas-Võrus oli -6,2, märksa soojem oli saartel: Kuressaares vaid -1,1, Kärddlas -1,9, kuna meri on veel jäävaba.

Kogu Eesti territooriumi keskmiseks õhutemperatuuriks

arvutati Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudis -4,6, s.o 5,6 normist madalam. Kuu kõige soojem päev oli esimene, kui Kuressaares ja Virtsus mõõdeti 7,8 sooja, kõige külmem aga 21. kuupäeval Võrus -21,4.

Leoniidide sadu

Novembris tingis ilm hulgaliselt plekimõlkimisi — maanteedel libeduse, merel kõrge laine tõttu (vööri said seekord lohku ka Soome parvlaevad). Muide, kui novembris vingub tuul, pole hinged elavatega rahul. Siiski, nagu üks infoagentuur teatas: «Hoolimata Soome lahele ja Tallinna sadamatele antud tormihoiatusest ei seganud torm laevade liiklust.»

Mardilapäeval ahistas (kolgis) Vanapagan oma naist — nii kommenteerisid virmalisi vanad inglased. Tõbised tundsid luuvalu — oli magnetormi aeg.

Seitsmeteistkümnenda õhtul oli taevasse vaatajaid palju — oodati leoniidide sadu, see aga pettis lootusi, tulles päev varem. 17. novembri hommikul said need, kes olid kella 5 ja 7 vahel väljas, rahulikult oma soove soovida, sest kohati tuli tähti alla nii et «päris kõhe hakkas», nagu kirjeldas nähtut astronoom Mihkel Jõeveer. Suurem tähtede sadu oli näha Aasias. Ju seal on pahemad inimesed — teatavasti tuleb iga heateo eest üks täht taeva juurde, seega jääb neid vähemaks pahategude puhul. Pole halba ilma heata. Ja vastupidi.

Tavaliselt kõle ja pime mardikuu oli ootamatult valge — päikest oli näha ligi kaks korda rohkem kui tavaliselt.

Mida oodata?

Muidugi parajalt külma ja lumist jõulukuud. Päriskuu on väga vihmasele suvele järgnenud külm november (1978, 1985, 1993), sellele siiski vahel soojem detsember, nagu oli 5 aasta eest, veebruar tuli aga järgneval aastal väga külm. Rahva arvamuse kohaselt järgnevad külmale mardile külmad jõulud ja viljarikas suvi. Kui külmast mingit kasu on loota, siis vahest seda, et ta kartulimardikad ära võtab.

Üht võib aga kindlalt väita — see lumi ei jää maha, hiljemalt aprillis on ta läinud.

Külmast ilmast ja püsivast lumest said lapsed rõõmu tunda juba novembri algul.

Ove Maidla